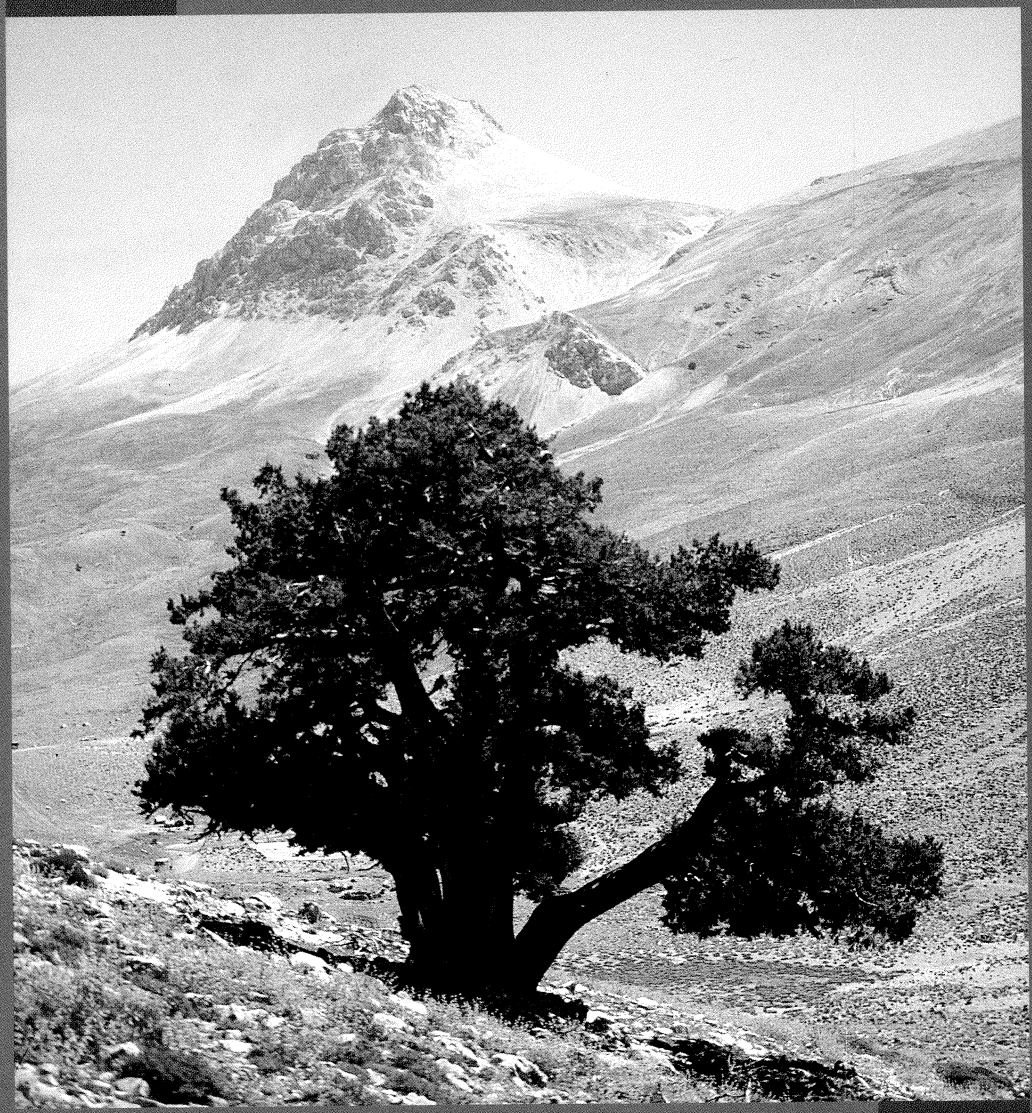
LİKYA İNCELEMELERİ



ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI

1

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI

Epigrafi ve Tarihsel Coğrafya Dizisi: I

LİKYA İNCELEMELERİ I

Yayımlayan ve Yöneten
Nezih Başgelen

Kapak Tasarımı
Lalehan Uysal

Baskı
Kanaat Basımevi
2002 İstanbul

ISBN: 975-6561-10-6

© 2002 Her türlü yayın hakkı saklıdır.

Arkeoloji ve Sanat Yayınları
Hayriye Cad. Çorlu Apt. 3/4 Galatasaray, 80060, İstanbul
Tel.: 0 212 293 03 78 (pbx) Fax: 0 212 245 68 38
www.arkeolojisanat.com./info@arkeolojisanat.com

Satış Mağazası / Kitabevi
Yeniçarşı, Cad. Petek Han No: 32/A 80060 Galatasaray/İstanbul
Tel.: 0 212 249 92 26

İÇERİK

Sencer Şahin
ÖNSÖZ 1

Sencer Şahin
PAMFİLYA/LİKYA SINIR KENTLERİ: OLBIA VE DİĞERLERİ 9

Burak Takmer
LYKIA OROGRAFYASI 33

Fatih Onur
ANTİK VERİLER IŞIĞINDA LYKIA'NIN HİDROGRAFYASI 53

Nihal Tüner
LYKIA'NIN YERLEŞİM COĞRAFYASINDA YENİ LOKALİ–ZASYONLAR 63

Ebru N. Akdoğu Arca
LYKIA'LI BİR EUERGETES: OPRAMOAS 79

Nuray Gökalp
OINOANDA'DAN BİR SOY: LICINNII 91

N. Eda Akyürek Şahin
ONİKİ TANRI'YA ADANMIŞ ADAK STELLERİ 103
Lykia'da Bir Geçdevir Kültü: Dodekatheoi

Murat Arslan
I. MITHRIDATES – ROMA SAVAŞI 115
Rhodos ve Lykia'nın Durumuna Genel Bakış

Mustafa Adak
LYKIA VE ROMA 129

KISALTMALAR VE LİTERATÜR 137

RESİM KAYNAKÇASI 147

RESİM DİZİNİ 149

ESKİÇAĞ DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ BÖLÜMÜ HAKKINDA 150

LYKIA'NIN YERLEŞİM COĞRAFYASINDA YENİ LOKALİZASYONLAR

NİHAL TÜNER

Lykia Bölgesi, Anadolu'nun, güneybatıda Akdeniz'e uzandığı Teke Yarımadası'nda yer alır. Bölgenin kuzeydoğusunda Pamphylia, kuzeyinde Phrygia ve Pisidia, batısında ise Karia Bölgeleri bulunmaktadır. Lykia doğu–batı yönünde 120; kuzey–güney yönünde 60 km'dir ve böylelikle 5083 km^2 alana yayılmıştır.[1] Dağlık bir bölge olan Lykia'nın en yüksek dağı güneydeki 3086 metrelik Kızlar Sivrisi ile Beydağları'dır. Lykia'nın iç kısımlarının en karakteristik coğrafik özelliği, kuşbakışıyla, bölgenin büyük bir kısmını kapsayan bir atnalı ile karşılaştırılabilecek büyük dağ sıralarıdır.[2] Bölgenin merkezindeki büyük dağ sıralarının yanında, bunlardan derin vadilerle ayrılmış dağlık alanlar vardır. Lykia Bölgesi'nin topoğrafyasında dağlar kadar nehirler de belirleyici bir öneme sahiptir.[3] Bunlar, doğudan batıya doğru Alakır Çayı (Gagas?), Limyros (Göksu), Arykandos (Başgöz–Aykırıçay), Myros (Demre Çayı) ve Ksanthos'tur (Eşen Çayı). Bu nehirlerden en önemlisi olan Ksanthos, Antik Dönem'de Lykia kültürünün merkezi konumundaydı. Bölgenin yerleşimi, bu dağlar ve nehirlerin oluşturduğu vadiler ile nehirlerin sahilde oluşturdukları alüvyon ovalarda yoğunluk kazanmaktadır. Sahil yerleşiminde ayrıca, denizyolu ulaşımının kolaylığı ve deniz aşırı ticaret de rol oynamıştır. Lykia'daki doğal limanlar bu yüzden önemlidir.

Deniz ticareti ve tarım, Lykia'nın önemli gelir kaynağı olarak gözükmektedir. Bölgenin temel zenginlik kaynağı, bugün hâlâ dağ sıralarının yamaçlarını kaplayan, çamlardan ve gemi yapımında kullanılan birçok sedir çeşidi ile daha aşağı rakımlarda yetişen selvi ağaçlarından oluşan ormanlardı. Köklerinden tıpta kullanılmak üzere özler elde edildiği için dikenli çalılar da oldukça önemliydi. Öte yandan, Telmessos şarabı çok ünlüydü ve İtalya'ya dahi ihraç ediliyordu. Bugün hâlâ birçok meyvenin yetiştiği Podalia'nın bereketli ovası (Elmalı Ovası), Antik Dönem'de de oldukça zengin olmalıydı. Geniş Ksanthos Vadisi bir hububat merkeziydi. Bilinen tek endüstri, özellikle giysi yapımında kullanılan tiftik üretimiydi. Kıyıda, özellikle de Chelidonia Adaları yakınlarında önemli dalyanlar vardı ve Antiphellos civarından çıkarılan süngerler oldukça kaliteli bulunuyordu. Bununla birlikte, bu kadar dağlık bir bölge olan Lykia'da, aynı zamanda tıbbi değeri de olduğu düşünülen bir kireç (crete) türünden başka hiçbir maden bulunmaması ilginçtir.[4]

---

[1] Troxell, Coinage, s. 3.

[2] Magie, Roman Rule I, s. 517 vd.

[3] Lykia Bölgesi'ndeki nehirler ve su sistemleri hakkında daha ayrıntılı bilgi için Fatih Onur'un bu kitaptaki konuyla ilgili makalesine bakınız.

[4] Sedir için bkz. Theophrastos, Hist. plant. II 12, 3; XII 132; XIII 52; XVI 137. Bundan sağlanan reçine hakkında bkz. Plinius, Naturalis historia XIII 53; Olympos safranı hakkında bkz. Plinius, Naturalis historia XXI 31; Phaselis zambağı hakkında bkz. Plinius, Naturalis historia XXI 24; Phaselis'te üretilen gül yağı hakkında bkz. Plinius, Naturalis historia XIII 5; Athen. XV 688 e–f. Creta için bkz. Plinius, Naturalis historia XXXV, 196. Telmessos şarabı için bkz. Plinius, Naturalis historia XIV 74. Bir tür Lykia şarabının tıbbi etkileri için bkz. Plinius, Naturalis historia XIV 117. Keçi yünü için bkz. Aristoteles Hist. Anim. IX 28, 606a ve Ailianos, Hist. Anim. XVI 30. Balıkçılık için bkz. Plinius, Naturalis historia IX 180; Süngercilik için bkz. Aristoteles, Hist.

Plinius, Lykia'da daha önceleri 70 kadar kentin olduğunu, kendi zamanında ise bu sayının 36'ya düştüğünü söylemektedir.[5] Strabon ise, İ. Ö. 100 dolaylarından bahsederken Birlik meclisinde oy hakkını paylaşan 23 kent bulunduğunu söyler.[6] Diğer antik kaynaklar tarafından da kaydedilen, Hellenistik Dönem'den itibaren doğudaki polis'lerin sayısının azalması, daima kentin mevcudiyetinin ekonomik koşullu çöküşünün belirtisi olarak değerlendirilmiştir.[7] Fakat, bugüne kadar belirlenebilen yerleşim kalıntıları, yazıtlar ve sikkeler, Lykia'nın İmparatorluk Dönemi'ndeki kentler için Plinius'un aktardığı kent sayısından çok daha yüksek sayılara işaret etmektedir. Plinius'un verdiği liste, bağımsız olduklarına dair yeterli veri bulunmayan bazı kentleri ve Aperlai örneğinden de bilindiği gibi, daha büyük kentlerle sympoliteia oluşturmuş küçük kentleri de içeriyor olmalıdır.[8] Böylesi bir sympoliteia ile küçük kentler isimlerini ve bir dereceye kadar resmi kurumlarını koruyorlarken, olasılıkla Birlik üyeliğini de içeren her türlü politik amaç için bu büyük kentlerle birleşiyorlardı.[9] Kentlerin sayısı hakkındaki spekülasyon sonuçsuzdur. Sadece, Lykia nüfusunun dağlık bölgelerde küçük topluluklar halinde yayıldığı konusunda emin olabiliriz.[10]

Lykia Bölgesi'nde yer alan belli başlı kentlerin dağılımına baktığımızda aşağıdaki tablo ile karşılaşırız. Bölgenin doğusunda Olympos ve Phaselis sahil kentleri yer alır. Güneye doğru inildiğinde, küçük bir sahil ovasının etrafında Limyra, Rhodiapolis, Korydalla ve Gagai kentleri bulunur. Bu ovaya doğru akan Alakır Çayı'nın yukarı havzasında Akalissos, Idebessos ve Korma kentleri karşımıza çıkar.[11] Alakır Çayı'ndan sonra gelen Arykandos Nehri'nin hemen yukarısında Arykanda kenti, güney sahilinde, Myros Nehri ile Ksanthos Vadisi arasında Andriake Limanı'yla birlikte Myra, Trebendae, Trysa, Kyaneai, Apollonia, Aperlai, Antiphellos, Phellos, Kandyba, Arneai ve Neisa kentleri bulunur. Elmalı Havzası içinde Podalia, Khoma kentleri vardır. Bölgenin kuzeyinde, Kabalia Bölgesi'nde Balboura, Bubon ve Oinoanda kentleri karşımıza çıkar.[12] Ksanthos Vadisi'nde, güneyden kuzeye doğru Patara, Ksanthos, Tlos ve Araxa; vadiyi batıda kuşatan dağlık bölgede Sidyma, Pinara ve Kadyanda kentleri ile bölgenin en batısında büyük bir kent olan Telmessos kenti yer alır.

Bölgenin Klasik ve Hellenistik Dönem'deki sınırları zaman zaman değişmekle birlikte[13], Patara'da 1994 kazı sezonunda bulunmuş olan ve Lykia'nın, İmparator Claudius tarafından

---

anim. V 16, 548b; Plinius, Naturalis historia IX 149; Plinius, Naturalis historia XXXI 131. Porphyrike için bkz. Plinius, Naturalis historia IX 141; XXII 3; krş. Dioskurides IX 48.

[5] Plinius, Naturalis historia V 101: *Lycia LXX quondam oppida habuit, nunc XXXVI habet.*

[6] Strabon XIV 3, 3.

[7] Kolb, Siedlungskundliche Erforschung Lykiens, s. 367.

[8] Magie, Roman Rule, s. 522.

[9] Magie, Roman Rule, s. 522.

[10] Troxell, Coinage, s. 2 vd.

[11] Bu üç kent, Akalissos'un başını çektiği bir sympoliteia oluşturuyordu.

[12] Strabon XIII 17: Kibyra Tetrapolis'ine ait olan bu kentlerin Lykia'ya dahil edildiğine dair tek kaynak Strabon'dur. Strabon'un anlattığına göre, Balbura ve Bubon kentleri İ. Ö. 84 yılında Licinius Murena tarafından Lykia'ya devredilmiştir. Bu kentlere Oinoanda da dahil olmalıdır, çünkü Sulla'nın çağdaşı olan Alexander Polyhistor bu kenti Lykia kenti olarak adlandırmaktadır (Steph. Byz. Οἰνόανδα = FGrHist 273 F 52) ve Plinius, Naturalis historia V 101'de bunu aynı şekilde Lykia kentleri arasında anmaktadır; krş. Sh. Jameson, RE Suppl. XIII (1973) 266, s.v. Lycia.

[13] Keen, Dynastic Lycia, s. 17 vd.

Roma Eyaleti yapılmasından sonra inşa ettirilen yolların güzergahlarını aktaran Stadiasmus Provinciae Lyciae Anıtı (Lykia Eyaleti Yol Kılavuzu), bölgenin İmparatorluk Dönemi politik sınırlarını kesin bir şekilde ortaya koymaktadır.[14] Buna göre sınırlar, söz konusu kentler dışarda kalmak üzere, batıda Kaunos, kuzeyde Kibyra[15], doğuda ise Attaleia'dır.[16] Bu anıt, Lykia Bölgesi'nin yol güzergahları, demografik[17] (nüfus), orografik[18] (dağ) ve horografik (sınır) yapısının yanı sıra, şimdiye kadar ismini bilmediğimiz ya da ismini bilip de lokalize edemediğimiz kentler hakkında da bilgi vermektedir. Aşağıda, Lykia'nın yerleşim coğrafyasındaki yeni lokalize edilen ya da lokalizasyonları tahmin edilen kentler, bölgenin doğusundan başlanarak ele alınacaktır.

Onobara (Ὀνόβαρα)

Onobara, Lykia Bölgesi'nin doğusunda, Gökdere Boğazı Vadisi'nin sonunda konumlanan Gedeller/Kedetler Mahallesi'nin güneyinde bulunan Deveboynu'ndaki kalıntılarda yer almaktadır. Bu kalıntılar ilk olarak 1892 yılında Heberdey ve Kalinka tarafından bulunmuştur. Onobara, Gökdere Vadisi'nin iki yamacına yayılmıştır. Bölgede bulunan yazıtlardaki Τρεβεννάτης ἀπὸ Ὀνοβάρων[19] ifadelerinden Onobara'nın Trebenna teritoryumunda olduğu anlaşılmaktadır.

Stadiasmus Patarensis'e göre, Trebenna'dan Onobara'ya ulaşan yol, buradan denize doğru inmektedir. Stadiasmus Patarensis'in verdiği bu bilgi, Onobara'nın kıyıda bir iskeleye sahip olduğuna işaret etmektedir. Antik Dönem'de ticaretin kara yollarından ziyade deniz yolları aracılığı ile yapıldığı ve gemilerin nehirler üzerinden içerilere kadar girebildikleri bilinmektedir. Bundan dolayı, limanlar nehir ağızlarına da inşa edilebilmekteydi. Onobara'nın limanı için de aynı şey söz konusu olmalıdır. Çünkü Gökdere Boğazı'nı ve Karadağ'ın eteklerini takiben denize dökülen Sarısu'nun varlığı da bu düşünceyi güçlendirmektedir.

---

[14] Şahin–Adak, Stadiasmus Patarensis.

[15] İ. Ö. 84 yılında Asia Eyaleti'ne dahil edilen Kibyra'nın, yeni oluşturulan bu eyaletin sınırları içinde yer alıp almadığına dair daha ayrıntılı bilgi için bkz. Şahin–Adak, Stadiasmus Patarensis, III a.

[16] Strabon tarafından (14, 4, 1) Pamphylia'nın başlangıcı olarak verilen Olbia'nın lokalizasyonu ve Pamphylia–Lykia sınırı hakkında daha ayrıntılı bilgi için bu kitapta Sencer Şahin'in konu ile ilgili makalesine bakınız.

[17] Stadiasmus Provinciae Lyciae Anıtı'nın içeriğinden de anlaşıldığı gibi, dağlar, nehirler ve bunların oluşturduğu vadiler yerleşimlerin doğasında oldukça belirleyicidir. Keen, Dynastic Lycia, s. 14'e göre, Lykia'nın diğer nehir vadilerinden daha geniş olan Ksanthos Vadisi, az sayıda ama egemenlik sahası geniş ve güçlü kentler barındırırken, dağ silsileleriyle çok sayıda küçük vadilere bölünmüş olan Orta Lykia bu bölünmeye bağlı olarak egemenlik alanları küçük birçok yerleşime sahiptir (33 kent adı bilinmektedir). Bunun yanında, şimdiye kadar pek iskan görmediği düşünülen Doğu Lykia'nın da düşünülenin aksine, önemli oranda iskan gördüğü, yine bu anıttaki bilgiler aracılığı ile ortaya çıkmaktadır. Nitekim, Doğu Lykia'da daha önce hiç bilinmeyen sekiz kentin yanı sıra dört bölgenin ismi de bu sayede ortaya çıkarılmıştır: Typallia, Lykai, Kosara, Pygela, Laodikea?, 2. Phaselis?, Madnausa, [– –]lesei[– –] kentleri ile Mnarike, Kollyba, Asia ve Epikam[...]? bölgeleri.

[18] Dağlar hakkında geniş bilgi almak için bu kitapta Burak Takmer'in konu ile ilgili makalesine bakınız.

[19] Heberdey–Kalinka, Bericht 1897, s. 36 vd., nr. 47; Viale, Relazione, s. 382, nr. 32; Zgusta, Kleinas. Ortsnamen, s. 439; SEG 6, 737.

Typallia (Τυπάλλια)

Onobara'dan sonraki durağımız, ismi ilk kez, İ. Ö. 30 dolaylarına tarihlenen bir onur yazıtında[20] geçen Typallia kentidir. Bu yazıt, St. Mitchell tarafından Bayat Köyü'nde yapılan survey sırasında Termessos ve Isinda arasında bulunmuştur. Mitchell, Typallia'nın lokalizasyonunun yazıtın bulunduğu yere yapılabileceğine değinmiş, fakat diğer kalıntıların azlığından ve Livius'un,[21] Manlius Vulso'nun İ. Ö. 189 yılında bu bölgedeki ilerleyişinden bahsederken, Termessos ve Isinda arasında başka yere giden herhangi bir yola işaret etmemesinden dolayı bu ihtimalin zayıf olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine, Typallia'nın lokalizasyonu için, Davras Dağı'nın yüksek etekleri üzerinden doğu istikametinde Sandalion'un karşısındaki ismi bilinmeyen küçük bir Pisidia yerleşiminin kalıntılarını önermiştir.[22] Mitchell'in ilk bakışta uygun olarak kabul edilebilecek bu teklifi Stadiasmus Patarensis sayesinde kesinlikle reddedilebilmektedir. Çünkü, Stadiasmus Patarensis'de Typallia'nın konumu için Doğu Lykia işaret edilmektedir. Buna göre, Typallia, Kitanaura'dan çıkıp, Kosara[23] üzerinden Trebenna'ya doğru devam eden yol üzerinde, Kosara ile Trebenna arasında yer almaktadır. Kosara ile Trebenna arasında kalan bölgede, Çitdibi Köyü'nün batısında konumlanmış olan Karabel[24] mevkiindeki kalıntıların, Stadiasmus Patarensis'in bu kısımdaki mesafelerinin eksik olmasına rağmen bölgenin topografik yapısından dolayı Typallia ile örtüştüğü düşünülmektedir. 19. yy. seyyahlarından Spratt,[25] arkeolojik ve tarihsel bir veri olmaksızın, burada yer alan kalıntıların, Marmara olduğunu düşünmüştür.

Stadiasmus Patarensis yazıtındaki bilgilerin yanı sıra B. İplikçioğlu ve ekibinin 1999 yılında, kuzeydoğu Lykia'daki Çandır Vadisi'nin batı eteklerinde, bugünkü Karabel'de yer alan harabelik alanda sürdürdüğü yüzey araştırmaları sırasında ele geçen yeni buluntular[26] sayesinde buradaki antik yerleşimin, Bayat'ta bulunan yazıtta ve Stadiasmus Patarensis'de adı geçen Typallia kenti ile eşleştirilebileceği ve Karabel'e lokalize edilebileceği kesinlikle kanıtlanmıştır. Bu yazıtlarda geçen Τερμεσσεῖς ἀπὸ Τυπαλλίων ifadesinden, bu kentin Termessos ile sympoliteia oluşturduğu belirlenmiştir.[27] Termessos ve Isinda arasında bulunmuş olan bu yazıtta geçen ifadelere göre, Typallia, Termessos kenti ile ilişki içinde gözükmektedir. Buradan, Typallia'nın Termessos'un teritoryumunun içinde olabileceği sonucu çıkmaktadır. Yine, Stadiasmus Patarensis'de "Termessoslular'ın Kitanaura'sı" (Saraycık) ola-

---

[20] Mitchell, Amyntas, s. 97 vd.: (Τυπαλλιωτῶν ἡ πόλις): Bu yazıtta Typallia kentinin, Trokondas isminde bir kumandan için yaptığı onurlandırma söz konusudur. Yazıttan, Termessos kentinin, Galatların *Tetrarkhes'i* Amyntas'a Typallia halkıyla birlikte Sandaliotlar'a (Sandalion halkına) karşı giriştiği savaşta destek sağlamak amacıyla askeri birlikler gönderdiği ve başta Trokondas olmak üzere, savaşa katılan Termessoslular'ın bu çarpışmalar sırasında büyük yararlılıklar gösterdikleri anlaşılmaktadır.

[21] Livius XXXVIII 15.

[22] Mitchell, Amyntas, s. 100.

[23] Saraycık'tan 5 km kuzeybatıda yer alan Kozarası için krş. (TH Elmalı IId/38); Spratt–Forbes, Travels in Lycia I, s. 174. 179; Ritter, Erdkunde, s. 1172 vd.

[24] Karabel, Çitdibi Köyü'nün yaklaşık 1 km kuzey batısında, Antalya'nın 27 km güney batısında yer alır (TH Elmalı IIç/39); krş. Spratt– Forbes, Travels I, s. 205–20 vd., II, s. 12; Ritter, Erdkunde, s. 635; Petersen–Luschan, Reisen, s. 148 vd.; Anti, Esplorazioni, s. 661 vd. ; Viale, Relazione, s. 383 vd.; Stark, Alexander's Path, s. 250.

[25] Spratt–Forbes, Travels in Lycia I, s. 205 vd.

[26] İplikçioğlu – Çelgin, Termessos IV.

[27] İplikçioğlu – Çelgin, Termessos IV.

rak geçen ifadeden, Termessos teritoryumunun Kitanaura'ya kadar ulaştığı açıklık kazanmaktadır. Typallia'nın Kitanaura'dan sonra gelmesi bununla uyum içindedir.

Kosara (Κόσαρα)

Çandır Vadisi'ni güneyde kuşatan dağ sırtında, Typallia'dan güneye doğru devam edildiğinde, ismine ilk olarak Stadiasmus Patarensis Anıtı'nda rastlanan Kosara'ya gelinir. Stadiasmus'a göre, Kitanaura ile Typallia arasında yer alan Kosara'dan Lykai ve Phaselis kentlerine de ulaşılmaktaydı. Buradan, Kosara'nın üç doğrultulu bir kavşak noktası oluşturduğu anlaşılmaktadır. Stadiasmus Patarensis'in verdiği bilgiler dogrultusunda, Kitanaura ve Typallia arasında, araştırma merkezimizin yaptığı araştırmalar sırasında, Kozarası Mahallesi'nin kuzeyindeki Kaplan Dağı'nda yer alan harabeliğin Kosara ile eşleştirilebileceği sonucuna varılmıştır. Öyle ki, bu tepe Alakır, Çandır ve Kesme Boğazı Vadileri'ne hakimdir ve bu vadilerden gelen dağ sıralarının düğüm noktası niteliğindedir. Attaleia'dan çıkıp güneye doğru Çandır Vadisi, Korydalla'dan çıkıp kuzeye doğru Alakır Vadisi ve Phaselis'ten sonra Idyros Nehir Vadisi boyunca devam eden yollar burada birleşmektedir. Ayrıca, Kosara'nın Stadiasmus Patarensis'de "Mnarike'nin Kosarası" şeklinde geçmesi (Κόσαρα τῆς Μναρικῆς), onun bir yerleşim yerinden çok bir gözetleme kulesi olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim, Kozarası Mevkii'nde herhangi bir yerleşim yerine rastlanmaması ve Kaplan Dağı'nın gözetleme yeri için çok uygun olması, Kaplan Dağı'nın Kosara olma olasılığını güçlendirmektedir. Bundan başka, Kozarası ile Kosara isimleri arasındaki ses benzerliği de dikkat çekmekte ve bazı yerlerin Antik Dönem'de kullanılan isimlerini hâlâ yaşattıkları görülmektedir.

Kozarası Mevkii, Stadiasmus Patarensis'de Kosara için verilen bilgilerle uyum içinde olan bir kavşak noktası niteliğindedir. 19. yy. seyyahlarının gezi raporlarında 3900 adım[28] yüksekliğinde bir kavşak noktası olduğu söylenen Kosara, Finike'den Antalya'ya doğru devam eden yol kenarında gösterilir.[29]

Lykai (Λύκαι)

Kosara'nın hemen güneydoğusunda yer alması gereken bu kent de ilk olarak Stadiasmus Patarensis'de karşımıza çıkmaktadır. Stadiasmus Patarensis'e göre, Kosara'dan Lykai'a giden yol, buradan Kitanaura ve Pygela olmak üzere iki kola ayrılmaktadır. Bu bölgede, Attaleia'nın

---

[28] Petersen–Luschan, Reisen, s. 150.

[29] Spratt–Forbes, Travels in Lycia I, s. 174: Tahtalı Dağ ile Bereket Da ğı arasında büyük bir boşluk ya da geçit diyebileceğimiz bir düzlük vardır. Bu boşluk Fenike–Adalia yolunun geçtiği Kozarası olarak adlandırılmaktadır ; s. 179: Yol bir noktaya ula ştığında ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan biri Saraycık'ın yukarısındaki Kozarası'na devam ederken, diğeri bu kalıntıların yukarısından Tahtalı Dağı'nın iki zirvesi arasındaki geçitten geçerek sahilden Pamphylia Ovası'na ulaşmaktadır ; Ritter, Erdkunde, s. 1172 vd.: Yüksek Tahtalı Dağı ile Bereket Dağı arasında bir alçalma vardır. Burası yazarın Phinike'den Adalia'ya doğru büyük bir yolun devam etmesi gerektiğini ifade ettiği Kozarası olarak adlandırılan yerdir. Bu yol Antik Dönem'de Lykia ile Pamphylia arasında, Limyra'dan Alakır Vadisi boyunca Kırk Direk'teki su değirmenine devam eder ... Fakat, yol buradan iki kola ayrılır; bunlardan biri Saraycık'ın yukarısındaki Kosarası'ndan, diğeri Tahtalı Dağı'nın iki zirvesi arasındaki geçerek .... buradan sahildeki Pamphylia Ovası'na ulaşır ; Petersen–Luschan, Reisen, s. 150: Çandır Vadisi'nin çatallanmasıyla Arslan Yayla ile birlikte bir geçit görevi gören Kozarası geçişi vardır.

37 km güneybatısında, Gedelma'nın (Güneşli) yaklaşık 2 km batısında, bugünkü Bölücektaş Tepesi üzerinde bir harabelik bulunmaktadır. Burası, bu çevrede Lykai'ın konumuna uyan tek yerdir. Çünkü, Kosara'dan buraya Teke Dağı'nın hemen kuzey sınırındaki sırttan güneye kıvrılarak ve Teke Dağı etekleri boyunca güneye doğru devam edilerek çok rahat bir ulaşım sağlanabilir. Bölücektaş Tepesi'ne yerleştirdiğimiz Lykai'dan yine Ovacık üzerinden geçerek 60 stadia uzaklıktaki Kitanaura'ya (Saraycık) ulaşılabilir. Lykai'dan (Bölücektaş Tepesi) Finike yönüne giden dağ yolu Gödene'nin doğusundan geçerek Savrun'daki harabeliğe yerleştirdiğimiz Pygela'ya doğru devam eder.

Bugüne kadar 19. yy. seyyahlarının ve başka modern araştırmacıların gözünden kaçan Bölücektaş kalıntıları Stadiasmus Patarensis sayesinde Lykai ile eşleştirilebilmektedir. Kosara ile eşit yükseklikte yer alan kalıntılar, 1276 m yüksekliğinde olan Bölücektaş Tepesi'nin kuzeyine ve doğusuna yayılmışlardır. Orman idaresinin kent kalıntılarına hayli zarar veren gözetleme kulesi yakınında Hellenistik ve Roma Dönemi'ne ait duvar kalıntıları göze çarpmaktadır. Yerleşim çok sayıda yapı ve lahit içermektedir. Bunların arasında bilim dünyasında henüz tanınmayan, Roma Dönemi'nden yazıtlı bir Exedra–mezar dikkat çekicidir.

Mnarike (Μναρική)

Mnarike, yukarıda da değindiğimiz gibi, kuzeydoğu Lykia'da, Kosara'nın da bağlı bulunduğu bir bölgenin ismidir. Stadiasmus Patarensis'de Κόσαρα τῆς Μναρικῆς olarak geçmektedir ve Kitanaura ile Phaselis'e giden antik yolun hareket noktasını oluşturmaktadır. Fakat, bölgede yapılan son araştırmalar, Mnarike'nin sadece bir bölge ismi olmayıp, bunun yanında bir yerleşim yerinin ismini de karşıladığını ortaya çıkarmıştır. B. İplikçioğlu tarafından Kozarası–Yarbaşçandır yolu üzerinde bulunan bir lahit üzerindeki yazıtta geçen Φασηλεῖτις ἀπὸ Μνάρων ifadesi, Mnara'nın Lykia Eyaleti'nde, Phaselis teritoryumu'nda bir yerleşim yeri olduğunu ortaya koymaktadır.[30] Bu bilgiler ışığında Mnara'nın Kosara ile Phaselis arasında aranması mantıklıdır ve bunun için en uygun konum Kavak Dağı'ndaki harabelik olacaktır. Burada, Mnarike Bölgesi ve Mnara yerleşmesi ile ilgili olarak, Diodoros'un[31], İskender'in Phaselis'den geçişini anlatırken değindiği, Marmaralılar'ın kimliğinden de söz etmek yerinde olacaktır. Diodoros'un anlattıklarına göre, *"İskender, Kilikia'ya kadar bütün kıyı şeridini, pek çok kenti ve güçlü kaleyi ele geçirmişti. Bu kentlerden bir tanesini ise alışılmadık bir şekilde zaptetmişti. Lykia'da büyüklüğü ile göze çarpan bir kayalığı kendilerine mesken tutan ve Marmaralılar olarak adlandırılan bir halk, İskender bölgeye geldiği zaman oturdukları kayalığın sağlamlığına ve kendi yiğitliklerine güvenerek İskender'in geri birliklerine saldırıp kaçıyorlardı. Bu olanlara çok kızan İskender ise, bütün gayretini bu bölgeyi ele geçirmek için ortaya koydu ve geceli gündüzlü iki gün boyunca Marmaralılar'a saldırdı. Kralın, kentlerini almadan saldırılara son vermeyeceğini anlayan Marmaralılar'ın yaşlıları, gençlere kralla barış yapmalarını öğütlerler, fakat gençler karşılık olarak, kralla barış yapmaktansa vatanlarının özgürlüğü için ölmeyi tercih ettiklerini söylerler. Bunun üzerine yaşlılar onlara, çocukları, kadınları ve yaşlıları öldürüp kendilerinin ise düşmanların arasından sıvışarak çevre dağlarına kaçmalarını öğütlerler. Fakat gençler yakınlarını kendi elleriyle*

[30] İplikçioğlu – Çelgin, Termessos IV.

[31] Diodoros 17, 28, 1–2.

öldüremeyince (tıpkı Ksanthoslular'ın yaptığı gibi)[32] *bütün kenti ateşe verirler ve kendileri düşmanın ordugahı arasından sıvışarak çevre dağlara kaçarlar".*

Diodoros'un aktardıklarının yanı sıra, Arrianos da Phaselis yakınlarında yaşayan barbar bir halkın sık sık Phaselisliler'e saldırdığını söylemektedir.[33] Şayet, Arrianos'un bahsettiği bu barbar halk Diodoros'da geçen Marmaralılar ile aynı halk ise, Marmara isminin kaya bloğu anlamına gelen Yunanca bir isim olması ve bu halkın bir Yunan Kolonisi olan Phaselis kentine sürekli olarak saldırması, ayrıca Arrianos'un bir Yunan kentinde yaşayan halkı barbar olarak tanımlaması çelişkidir. İşte bu noktada, Marmara ile Mnara kentlerinin Phaselis kentine olan yakın konumları ve iki isim arasındaki ses benzerliği ele alındığında, belki de anlam olarak da eş olan bu iki isimden Marmara isminin Mnara'dan bozularak Yunancalaştırıldığı düşünülebilir. Her iki yazar da Marmara ve kaya ile, özel bir doğal durumu vurgular. Bu ad hem kayalık bir bölgeye hem de kentin Marmara ve Petras adları ile sembolize edilen gücüne işaret etmiş olabilir.[34]

19. yy. seyyahlarından Schönborn, Marmara kentinin bizim Kitanaura kentini lokalize ettiğimiz Saraycık'taki yerleşim yerinde olabileceğini düşünmüştür.[35] Spratt–Forbes ise Mr. Daniell'in ziyaret ettiği Çandır Hisar kalıntılarının Marmara yerleşimine ait olabileceğini düşünmüşlerdir.[36] Fakat, Diodoros'da geçen Yunanca Marmara'nın, Stadiasmus Patarensis'de geçen Mnarike Bölgesi içinde yer alması gereken Mnara olması güçlü bir olasılıktır ve Phaselis ile Kesme Boğazı'na yakınlığı dolayısıyla, Kavak Dağı'nın sarp zirvesindeki ören yerinde lokalize edilmesi tutarlı gözükmektedir. Kavak Dağı hem konumu itibari ile hem de İskender'in ordusuna saldırabilecek cesareti veren tahkimli ve zor ulaşılabilir bir kayalığa sahip olması nedeniyle en uygun yerdir. Marmara'nın Kavak Dağı'na yerleştirilmesi Stadiasmus Patarensis'de geçen Mnarike ve buna bağlı olan Kosara ile de uyum içindedir.

Kavaklı Dağ (Kavak Dağı), Antalya–Kemer anayolu kenarında, Göynük'ün batısında Yılanlı ya da Erbil Dağı'nın küçük zirvelerinden biri üzerinde bulunmaktadır. Bu yer, ismini, kentin su kaynakları kenarında yetişen kavaklardan almıştır. Deniz seviyesinden doğuda 1400 m, batıda 1300 m yukarıda bir sedir ormanı içinde yer alan harabeye dik bir bayır üzerinden tek bir yol ile ulaşılabilmektedir. Kavaklı Dağ üzerinde yer alan tahkimli ve çok zor ulaşılabilen büyük bir kayalığın etrafında bulunan çok sayıdaki yapı, buradaki yerleşmenin en azından Hellenistik Dönem'de polis statüsünde olduğunu göstermektedir. Kuzey, doğu ve

---

[32] Perslerin İ. Ö. 546–538 yılları arasında Harpagos yönetiminde güneybatı Anadolu'yu işgalinden sonra Karia ve Lykia üzerine yürümeleri üzerine, Herodotos'a göre, Lykialılar'dan Ksanthoslular Harpagos'a karşı koymuşlar, yenileceklerini anlayınca da karılarını, çocuklarını, kölelerini ve hazinelerini akropolde ateşe verdikten sonra Perslilerle savaşarak ölmüşlerdir (Herodotos I 176). Ksanthos, İ. Ö. 6. yy.'ın ortalarında yaşadığı bu olaya benzer talihsiz bir olayı İ. Ö. 42 yılında Brutus, Octavius ve Antonius ile birlikte gerçekleştirilecek atılım için, Lykia'ya para ve asker toplamaya geldiği zaman yaşamıştır (Appianos , Bell. Civ. 75–82; Plutarchos, Brutus 30–32). Strabon'un anlattığına göre, Lykia'da buna benzer başka bir olay da korsanların başı Zeniketes ile Romalı komutan Publius Servilius Isauricus arasındaki savaşta yaşanmıştır. Zeniketes'in korsan kalesini kurduğu Olympos Dağı Isauricus tarafından ele geçirilince Zeniketes kendini ailesiyle birlikte ateşe vermiştir (Strabon XIV 5,7).

[33] Arrianos I 24, 5.

[34] Bayburtluoğlu, Siedlungen, s. 45.

[35] Schönborn, şurada: Ritter, Erdkunde, s. 631.

[36] Spratt–Forbes, Travels in Lycia I, s. 207; II, s. 11.

batıdan sarp bir şekilde yükselen Kavak Dağı bölgeye hakim konumdadır. Kentte koruma duvarına ihtiyaç duyulmamış, bunun için teras duvarları yeterli görülmüştür. Rüzgardan korunaklı olan bayır yerleşim için oldukça uygundur. Sedir ağaçları ile kaplı olan bayırda dağın zirvesine kadar çok sayıda yapı kalıntısı vardır.

Kitanaura (Κιτάναυρα)

Mnara'dan sonra Kavak Dağı'nın güney batısında yer alan ve Saraycık'daki harabelik ile özdeşleştirilen Kitanaura kenti gelir. Kitanaura'nın lokalize edildiği Saraycık Mevkii, ilk kez 6 Nisan 1842 yılında, subay olan iki gezgin, Spratt ve Forbes, tarafından keşfedilmiştir.[37] Onlar burasının, Apollonia ismindeki kent olduğunu düşünmüşlerdir. Sadece iki gün sonra Alman August Julius Schönborn da Saraycık'a gelmiş ve harabeleri Marmaralılar'ın kentiyle eşleştirmek istemiştir.

Fakat 1898 yazında Antalya Bölgesi'nden 31 adet Helenistik Dönem sikkesi içeren bir sikke hazinesi bulunmuştur.[38] Buradaki 31 adet sikkeden 13 tanesi Phaselis, 4 tanesi Termessos, 1 tanesi Masikytos kümesinden Lykia Birlik sikkesi, 2 tanesi Perge, 2 tanesi Aspendos ve 9 tanesi de Kita lejantlı Kitanaura sikkesidir. Hazine, Phaselis ve Termessos kentlerine ait sikkelerin çokluğu sebebiyle Kitanaura'nın lokalizasyonu için Doğu Lykia'nın orta kısımlarını düşündürmektedir.[39] Stadiasmus Patarensis'de verilen yol güzergahlarına göre, Kitanaura, Idebessos'un 20 km kadar doğusunda aranmalıdır. Bu da Idebessos'a en yakın antik kent olan bugünkü Saraycık'a denk düşer. Bu yer, ulaşım yolları sayesinde Phaselis, Kitanaura ve Termessos kentleri ile de ilişki içindedir. İsmini ören yerindeki görkemli heroonundan alan Saraycık, bugün ormanların arasında kaybolmuş bir harabeliktir. Antik kent, Limyros Nehri'nin bir kolu olan Gönen Çayı'nın yukarısında, küçük bir dağ platosu üzerinde yer alan yaklaşık 1300 m yüksekliğindeki bir tepe üzerinde bulunmaktadır.[40] Kumluca'dan (Korydalla) Antalya'ya giden ve asfalt olmayan yol bugün bile Saraycık/Kitanaura yakınından geçer. Tepenin eteğinde Yunan ve Roma Çağları'na ait nekropol uzanmaktadır.

Stadiasmus Patarensis'de geçen Κιτάναυρα τῶν Τερμησσέων ifadesinden de anlaşıldığı gibi, kent İ. S. 1. yy.'da artık bağımsız değildir. Kitanaura'nın Termessos teritoryumuna dahil edilmesinden önceki döneme ait, üzerinde KITA lejantı bulunan Hellenistik Dönem sikkeleri de bunu göstermektedir. Bu veriler ışığında, kentin Romalılar ile korsanlar arasında yapılan savaşlarda, olasılıkla ünlü korsan Zeniketes'in safında yer aldığı ve Zeniketes'in yenilmesinden sonra Romalılar tarafından cezalandırılarak müttefikleri Termessoslular'a[41] verilmiş olduğu sonucu çıkartılabilir.[42]

---

[37] A.g.e., s. 174 vd.

[38] Nollé, Kitanaura, s. 7 vd.

[39] A.g.e., s. 7 vd.

[40] A.g.e., s. 17 vd.

[41] Termessos ve Roma ilişkisi için krş. Magie, Roman Rule II, s. 1176 vd. dn. 34; Sherwin–White, Rome, Pamphylia and Cilicia, s. 11 vd.; Ferray, Lex Antonia, s. 419 vd.

[42] Nollé, Kitanaura, s. 22 vd.

Geç Antik Dönem'de, Kitanaura adına, Hierokles'in yer isimleri listesinde "Δήμου Καναύρα"[43] şeklinde bozulmuş olarak rastlanmaktadır. Geç dönem piskopos listelerinde[44] de Kitanaura ismi deformasyona uğramıştır. Fakat Stadiasmus Patarensis sayesinde doğru formun Κιτάναυρα olduğu açıklık kazanmıştır. Kitanaura'nın Bizans Dönemi'nde Perge metropolüne bağlı bir piskoposluk olduğunu yine piskopos listelerinden öğreniyoruz.[45] Kentin harabeleri içinde yer alan çok sayıdaki kilise kalıntısı da kentin bu rolünü vurgulamaktadır.[46]

Pygela (Πύγελα)

Lokalizasyonu şimdilik tam olarak yapılamayan Pygela kenti, Stadiasmus Patarensis'de iki güzergahla karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, Kosara'dan ayrılan yol, önce Lykai'a varmakta, sonra da Kollyba arasından Pygela'ya ulaşmakta, oradan da Korydalla'ya doğru devam etmektedir. Lykai ile Pygela arasındaki uzaklık eksik olduğu için bilinmemektedir. Pygela ile Korydalla arasındaki uzaklık 60 stadia yani yaklaşık 11 km olarak verilmiştir.

Bu bilgilere göre Pygela kenti, Bölücektaş Tepesi'ne lokalize ettiğimiz Lykai ile bugünkü Kumluca'da bulunan Korydalla arasında aranmalıdır. Gedelma'nın 2 km batısında yer alan Bölücektaş Tepesi ile Korydalla arasındaki antik kalıntılar araştırıldığında en doğuda yer alan ilk yerleşme, Attaleia'nın 48 km güneybatısında, Phoiniks'in ise 36 km kuzeydoğusunda, Attaleia ile Phoiniks arasındaki eski bir dağ yolu kenarında, Gödene'nin 3 km kuzeyinde yer alan Akçaağıl Köyü arazisi içindeki bugünkü Köristan Tepesi'nde yer alan harabeliktir. Burası Roma–Erken Bizans Dönemi'ne ait kalıntılar göstermektedir. Bundan sonra gelen yerleşme ise, Gödene'de yer alan harabeliktir. Adı geçen bu harabeler, aynı zamanda Fenike–Antalya arasındaki yol güzergahı üstünde yer almakta olup, Antik Dönem güzergahının da buradan geçebileceği yönünde ipucu vermektedir. Bu iki harabelikten başka, Bölücektaş Tepesi ile Korydalla arasında yer alan diğer bir harabelik ise, yine Attaleia'dan 48 km güney–güneybatıda, Tahtalı Dağı'nın güney eteğindeki Beycik'te bulunmaktadır. Tahtalı Dağı'nın güney eteğinde, Beycik'in 3 km kuzeydoğusunda, Fırıncık Mevkii'nde Hellenistik Dönem'e ait kalıntılar gösteren başka bir harabelik daha vardır.

Fakat, adı geçen bütün bu yerleşmelerin Pygela ile özdeşleştirilmesini engelleyecek durumlar vardır. Pygela Stadiasmus Patarensis'de Korydalla ile Lykai arasında ve Korydalla'dan 60 stadia uzaklıkta anılmaktadır. Fakat, Lykai ile Pygela arasındaki uzaklık, taş üzerinde okunamadığı için kentin konumu hakkında tam bir saptama yapılamamaktadır. Eğer Korydalla ile Pygela arasındaki uzaklığın doğru verildiği kabul edilip buna göre bir yerleştirme yapılırsa, Pygela'yı yukarıda adı geçen yerleşimlerden birine yerleştirmek olanaklı gözükmemektedir. Çünkü, bu harabeliklerden Korydalla'ya en yakın olan Beycik harabeliği dahi kentten 28 km yani 160 stadia (Stadiasmus Patarensis'in verdiği ölçüden 100 stadia fazla) uzaklıktadır.

---

[43] Hierokles 679, 8.

[44] Darruzès, Notitiae 1, 403; 2, 469; 3, 545; 4, 421; 7, 481; 9, 364; 10, 422; 13, 428.

[45] A.g.e., 403; 2, 469; 3, 545; 4, 421; 7, 481; 9, 364; 10, 422; 13, 428.

[46] Petersen – Luschan, Reisen, 151: iki büyük Basilika.

Pygela için en uygun yerleşme, ilk olarak Spratt–Forbes tarafından ziyaret edilen, Korydalla'dan 11 km kuzeydoğuda ve bu kentten Attaleia'ya doğru devam eden eski bir dağ yolu kenarında, Savrun'un (Süren[47]) kuzeyinde ve Yukarı Savrun (Yukarı Güzören) Mahallesi'nin güneyinde yer alan bugünkü Kepez Tepe üzerinde bulunan harabelik olarak gözükmektedir. Bu harabelik, Stadiasmus Patarensis'in Korydalla ile Pygela arasında verdiği uzaklığa da tam olarak uymaktadır. Ayrıca, eski Finike yolunun da bu güzergahtan geçiyor olması antik yolun aynı güzergahı takip edebileceğini düşündürmektedir.

Laodikea? (Λαοδικήα)

Stadiasmus Patarensis'in son üç güzergahı tam olarak açık olmamakla birlikte, oradaki ifadelere göre, şu an yeri tam olarak bilinmeyen Asia Bölgesi'ndeki Phaselis ile Korykos arasında, Epikam[...] Bölgesi'nde Laodikea isminde bir yerleşim vardır. Olympos'a yerleştirdiğimiz Korykos ile Phaselis arasındaki bölgede, Tahtalı Dağ'ının güneydoğu eteklerinde, bugün Yukarı Beycik ya da Fırıncık/Furuncuk/Gavurpazarı olarak geçen mevkideki kalıntılar Laodikea'nın lokalizasyonu için uygun bir yerleşim yeri olarak gözükmektedir. Fakat yine de, bu, kentin lokalizasyonu için yeterli değildir.

Fırıncık yerleşmesi, yüzeydeki yapılarıyla açıkça Hellenistik Dönem kent yapısı gösterir. Roma Dönemi'ne ait hiçbir kalıntıya rastlanmaması, kentin Hellenistik Dönem'de herhangi bir nedenden dolayı terk edilmiş olduğunu düşündürmektedir. Anti, kentin İ. Ö. 2. ya da 1. yy.'da geçirdiği ağır bir depremden sonra boşaltılmış olduğunu düşünmektedir.[48] Bu ihtimalin dışında, kanımca, bu terkedilişin İ. Ö. 1. yy.'da yaşanan korsan olayları ile de ilgisi vardır. Çünkü, kentin konumu korsan savaşlarında korsanların lideri Zeniketes'in yanında yer alan Phaselis ve Olympos kentlerine çok yakındır.

Fırıncık'a çok yakın olan Beycik'den ele geçen yazıtlardan anlaşıldığı üzere, bu bölge, Roma Dönemi'nde, tekrar kent statüsüne kavuşan Olympos teritoryumuna dahil edilmiştir. Fırıncık Mevkii'nde kentin adının geçtiği veya kayda değer başka bilgiler veren bir yazıt bulunamadığı için yine kesin sonuç arazide yapılacak kapsamlı araştırmalarla elde edilebilecektir.

Fırıncık'ta kentin isminin geçtiği bir yazıt bulunamamasına rağmen, yerleşim yeri ile ilgili önemli bir belge Patara'dan ele geçmiştir.[49] Apollonios isminde La(o)dikea'lı bir şahıs, Kita'lı olan karısı Asklepias anısına Patara'da bir mezar steli dikmiştir. Yazıtta geçen Λαδικεύς ethnikonunun Stadiasmus Patarensis'de geçen Laodikea olduğu, Κιτιατης ethnikonunun da yine Stadiasmus Patarensis'de geçen ve bugünkü Saraycık'a yerleştirilen Kitanaura olduğu düşünülebilir.[50] Bu veriler göz önüne alındığında Laodikea'nın Kitanaura yakınlarda olabileceği olasılığı güçlenmektedir.

Fırıncık'taki harabelik, Tahtalı Dağı'nın güney yamacında, kuzeydoğusu ve güneyi uçurum olan bir kaya sırtı üzerinde yayılmıştır. Kentin konumu ve güçlü terasları korunma için yeterli

---

[47] Spratt – Forbes, Travels in Lycia I, s. 180: köylülerin bana antik bir kale bulundu ğunu söyledikleri Süren'e doğru devam ettik .

[48] Anti, Esplorazioni, s. 782.

[49] Şahin, Inschriften aus Pamphylien und Lykien, s. 49 nr. 15.

[50] A.g.e., s. 49 vd.

olduğundan kent etrafında sur duvarı olmayan bu yerleşmede 60–100 kadar yıkılmış ev kalıntısı vardır. Yerleşimin kapsamından ve yapılardan, polis statüsünde olduğu anlaşılmaktadır. Fırıncık'taki yerleşim yerinin güneyinde, yaklaşık yarım saatlik bir uzaklıkta, Fırıncık Pınar'da küçük bir yerleşim ve Fırıncık ile Beycik arasında villa rusticalar ve lahitler vardır. Yerleşim yerinin çevresinde görülen bu kalıntılar, Fırıncık Mevkii'nin Antik Dönem'de yoğun olarak yerleşim gördüğünü göstermektedir.

Korykos (Κώρυκος)

Lokalizasyonu sorunlu kentlerden birisi de Korykos'tur. Antik kaynaklarda ismine çok sık rastladığımız kent, İ. Ö. 197 yılında Andriake, Limyra, Arykanda, Patara ve Ksanthos kentleri gibi Ptolemaioslular'a bağlı bir kent olarak Antiokhos III tarafından kuşatılmıştır.[51] Fakat, burada geçen Korykos'un Phaselis'ten sonra gelen Lykia'daki Korykos olduğu tam açık değildir. Porphyrius'un aktardıklarına göre, Antiokhos Kilikia'da Mallos, Zephyrion, Soloi, Aphrodisias, Anemurion, Selinus ve Korakesion'u kuşattıktan sonra Pamphylia'da hiçbir yeri almadan[52] doğrudan Lykia'ya geçer ve orada ilk kent olarak Korykos'u kuşatır.

Strabon'a göre, korsanların önderi Zeniketes'in yönetimi altında bulunan Korykos, Phaselis ve diğer Pamphylia kentleri İ. Ö. 78 yılında Sulla'nın korsanlara karşı gönderdiği P. Servilius (Isauricus) tarafından ele geçirilmiştir.[53] Fakat, Strabon Korykos'u yanlışlıkla Kilikia'yı anlattığı kısımda vermiştir. Stadiasmus Patarensis'de, Phaselis ve Gagai arasında verilen Korykos kentinin yanında önemli bir liman kenti olan Olympos'un adının geçmemesi ve doğrudan Gagai'dan Korykos'a güzergah verilmesi ilginçtir. Stadiasmus Patarensis'de olduğu gibi Stadiasmus Maris Magni'de de sadece Korykos'a değinilmekte ve Olympos kentinin ismi anılmamaktadır.[54] Quintius Smyrnaeus, Chimaira'nın aşağı kısmında bulunan kayalığı Korykos Kayalığı olarak göstermektedir.[55]

Bütün bu anlatımlarda Olympos ile Korykos'un bir arada verilmemesi, Korykos'un Olympos'un yerine geçen daha sonraki yerleşimi olduğunu düşündürmektedir. Bu noktada Strabon'da çelişkili bir bilgi karşımıza çıkmaktadır. Strabon bir pasajında *"... buralarda büyük bir kent olan Olympos ve aynı ismi taşıyan bir dağ vardır, bu dağ Phoinikos olarak da söylenir. Daha sonra ise bir sahil şeridi olan Korykos (Κώρυκος ὁ αἰγιαλός) gelir"*[56]

---

[51] FGrHist 1224. 46; Magie, Roman Rule I, 754 dn. 49.

[52] Pamphylia Bölgesi Seleukos hakimiyetine muhtemelen daha önceden girmişti, krş. Hölb, Geschichte, s. 121.

[53] Strabon 14, 5, 7: Tauros Dağları yamaçlarında Zeniketes'in korsan kalesi bulunuyordu. Olympos'u kastediyorum. Hem dağdan hem kaleden bütün Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Milyas görülebilir. Fakat bu dağ Isauricus tarafından ele geçirilince Zeniketes kendini ailesiyle birlikte ateşe vermiştir. Korykos, Phaselis ve Pamphylia'da daha birçok kent onundu; fakat tümü Isauricus tarafından ele geçirildi.

[54] Stadiasmus Maris Magni 227, 228: Ἐκ δὲ Φασήλιδος εἰς Κώρυκον στάδιοι [π΄]

Ἀπὸ Κωρύκου ἐπὶ τὸν Φοινικοῦντα στάδιοι λ΄.

[55] Quint. Smyrnaeus,VIII 103 vd., XI 92 vd.: Ölümlülerde hayret uyandıran, akıl sahibi Hephaistos'un yamaçtaki Korykie kayalığını yurt edinmişti (Menelaos). Ateş, hiçbir çaba gerektirmeden ve sönmeden orada, gece gündüz onun için yanıyordu. Alevler bir çiçek gibi açıyor ve kökler taşların arasında yanarken ürün daha da bereketli oluyordu (Çev. Burak Takmer).

[56] Strabon 14, 3, 8.

demektedir. Fakat Strabon'un aktardığı bu pasaj tam olarak açık değildir. Öyle ki, Korykos burada bir kent olarak verilmemiştir ve kent ile dağ isimleri birbirine karışmıştır. Ayrıca, İ. Ö. 168'den itibaren sikke basan Olympos kentinden İ. Ö. 78'den sonraki dönemlerde herhangi bir sikkenin ele geçmemesinden, kentin Servilius tarafından ele geçirilip yağmalanmasının ardından başka bir isim altında yaşamına devam ettiği düşünülebilir. Çünkü, Cicero, Olympos ve Attaleia'nın İ. Ö. 63 yılında cezaya çarptırıldıklarını ve bunun sonucu olarak da bu kentlerin sahip olduğu toprakların satılmasına karar verildiğini anlatır.[57] Bununla uyumlu olarak, Plinius da *"burada (eskiden) Olympos kenti vardı,"*[58] *demektedir. Başka bir antik yazar olan Solinus da "Olympos soylu bir kentti fakat yitti ve şimdi bir kale durumunda"* diye aktarmaktadır.[59] İ. Ö. 42 yılında Lykia'ya gelen Brutus'un Lykialılar'a yazdığı mektuplarda Patara, Myra, Korykos ve Phaselisliler'e seslenirken Olymposlular'dan bahsetmemesi ve Myra ile Phaselis arasında Olympos yerine Korykos'un isminin geçmesi de Isauricus'un, topraklarını "ager publicus" yapmasından sonra kentin Korykos adı altında yaşamını devam ettirdiği düşüncesini desteklemektedir.[60] Bu bilgiler ışığında, Strabon'a rağmen, Olympos'un Korykos ile aynı kent olduğundan söz edilebilir.

Madnausa (Μαδναυσα)

Sadece Stadiasmus Patarensis'de karşımıza çıkan ve Rhodiapolis ile Akalissos arasında olduğu anlaşılan Madnausa kenti henüz lokalize edilememektedir. Fakat, Rhodiapolis'in kuzeyinde, Kızıldağ üzerinde bir ören yeri bulunmaktadır. Bu çevrede yapılacak araştırmalar sonucunda, Madnausa belki de konum olarak uygun gözüken bu örene yerleştirilebilir.

Soklai (Σοκλαι)

Stadiasmus Patarensis'de adı geçen bir diğer kent ise Soklai'dır. Henüz yeri bilinmeyen kent, yaptığımız araştırmalar sonucunda, olasılıkla Elmalı'nın 12 km güneyinde, Elmalı Yaylası'nın güneydoğu eteklerinde yer alan Söğle Kasabası'ndaki ören yerine yerleştirilmelidir.[61] Günümüze kadar gelmiş olan ses benzerliği de bu fikri pekiştirmektedir. Söğle'deki antik yerleşime, Bean hatalı olarak Podalia kentini yerleştirmiştir.[62] Söğle kasabasına Podalia yerine Soklai kentinin lokalize edilmesi, Stadiasmus Patarensis'in vermiş olduğu güzergahlar ile de uyum içerisindedir. Kentin adı, Stadiasmus Patarensis'de Akarassos ve Podalia'dan geçen yol güzergahları arasında yer almaktadır. Soklai, İ. S. 6. yy.'da yaşamış olan Sionlu Nikolaos'un yaşamının anlatıldığı eserde de geçmektedir.[63]

---

57 Cicero, de lege agraria I 5, II 10.

58 Plinius, Naturalis historia V 28: *oppidum Olympus ibi fuit.*

59 Solinus 183, 6 vd.: *Olypus oppidum fuit nobile, sed intercidit; nunc castellum est.*

60 TAM II, s. 100, 146, 416.

61 Bkz. Şahin–Adak, Stadiasmus Patarensis.

62 Bean, Podalia, s. 157 vd.

63 Vita Nikolai Sionitae 108; Zgusta, Kleinas. Ortsnamen, s. 581.

Akarassos (Ἀκαρασσός)

Stadiasmus Patarensis'de adı geçen Khoma ile Soklai arasında verilen Akarassos kenti de şu an için tam olarak lokalize edilememektedir. Stadiasmus Patarensis'den öğrendiğimiz bu kent, olasılıkla Elmalı Yaylası'nın merkezi kenti olan bugünkü Elmalı'da aranmalıdır. Kesin sonuç ancak arazide yapılacak geniş çaplı bir araştırma ile ortaya çıkacaktır. Lykia'lı Kapiton tarafından bir Lykia kenti olarak tanınan kent[64], Sion'lu Nikolaos'un yaşamını anlatan 6. yüzyıla ait eserde Kabalia Bölgesi'nde yer alan bir kent olarak verilmektedir.[65] Akarassos, Notitiae Episcopatuum'da ise 12. yüzyıla kadar eyaletin piskoposluk merkezi olarak gösterilmektedir.[66]

Kodopa (Κόδοπα)

Kodopa tam olarak lokalize edilemeyen bir diğer kenttir. Stadiasmus Patarensis'de adı geçen kent, Milyas Bölgesi'ne bağlı bir kent olarak gösterilmiştir (Κόδοπα τῆς Μιλυάδης). Milyas'ın adının geçtiği[67] Attika Tribut Listeleri'nde Kodopa'nın da ismi geçmektedir.[68] Buradan Milyas Bölgesi'nin o zamanlar sahil yakınlarına kadar ulaştığı, bunun sonucunda da Attika Delos Deniz Birliği'nin etkisi altında olduğu ve Kodopa'nın da gerçekten Milyas Bölgesi'nin içinde yer aldığı sonucu çıkmaktadır. Stadiasmus Patarensis'de Khoma ile Akarassos'a giden güzergah üzerinde verilen Kodopa için, Khoma ile Elmalı arasında, Khoma'nın beş–altı km kuzeyindeki Kızılbel'de yer alan harebelik uygun bir yerleşim olarak gözükmektedir. Bu bölgede yapılacak araştırmalar kesin lokalizasyonu sağlayacaktır.

Kastabara (Καστάβαρα)

Bu kentin adı da sadece Stadiasmus Patarensis'de geçmektedir. Stadiasmus Patarensis'in aktardığına göre, kent, Tlos ile Khoma arasında ve Tlos'a 128 stadia uzaklıkta bulunmaktadır. Tlos ile Khoma arasındaki Akdağ üzerinde yer alan Deliktaş civarından iki miltaşının ele geçmiş olması ve bunlardan birinde verilen 18 millik uzaklığın yaklaşık olarak Stadiasmus Patarensis'de geçen mesafeye yakın olması Kastabara'nın lokalizasyonu için önem taşımaktadır.[69]

Kalynda (Κάλυνδα)

Herodotos'tan öğrenildiğine göre, başlarında kralları Damasithymos'la birlikte İ. Ö. 5. yy.'da Pers Savaşları'na katılmış olan[70] Kalyndalılar'ın kenti, Stadiasmus Patarensis'de verilen güzergahlara göre Telmessos'dan 187 stadia (34,5 km), Kaunos'dan ise 104 stadia (19 km)

---

64 FGrHist 733; Stephanos Byzantios 58.

65 Vita Nikolai Sionitae 42.

66 Darrouzès, Notitiae 1, 262; 2, 324; 3, 374; 4, 279; 7, 336; 9, 218; 10, 267; 13, 270.

67 ATL I, 344–345.

68 ATL I, 316–317.

69 Bu konuda bkz. Akyürek Şahin – Şahin, Meilenstein, s. 475 vd.

70 Herodotos VIII 87.

uzaklıkta yer almaktadır. Söz konusu uzaklıklar yaklaşık olarak Telmessos'un kuzeybatısındaki Kargın Çayı kenarında yer alan Kozpınar'a işaret etmektedirr.[71] Attika–Delos Deniz Birliği'nin tribut listelerinde Kaunos'a bağlı bir kent olarak gösterilen Kalynda[72], yazıtlarda da Kaunos'un bir halkı olarak geçmektedir.[73] Herodotos Kaunos'dan söz ettiği bir pasajında Kaunos'un Kalynda ile olan sınırına değinmektedir.[74] Polybios, Kaunoslular tarafından baskı altına alınan Kalyndalılar'ın Rhodos'a teslim olduklarını söylemektedir.[75] Strabon, Kalynda'nın Rhodoslular'ın Peraiası'nda, Glaukos Körfezi ile Kaunos kenti arasında ve denizden 60 stadia içeride bulunduğunu belirtmektedir.[76] İ. Ö. 1. yy.'da kendi sikkelerini basan kent[77], Plinius'da da Karia Bölgesi'nde yer alan bir kent olarak verilmektedir.[78] Stephanos Byzantios ile aynı görüşü paylaşan Plinius, Kalynda'yı bir Karia kenti olarak gösterir.[79] Ptolemaios ise Kalynda'nın, Lykia'nın bir sahil kenti olduğunu belirtmektedir.[80] İ. S. 141 yılındaki büyük depremde hasar gören kente, Rhodiapolis'li Opramoas'ın yardım ettiği yazıtlar aracılığıyla öğrenilmektedir.[81]

Oktapolis ('Οκτάπολις)

Klasik Dönem'den Bizans Dönemi'ne kadar çeşitli nedenlerden dolayı, pek çok kent sympoliteia adı verilen büyük birlikler oluşturmuştur. Örneğin, Dipolis (Lemnos üzerinde yer alan bir sympoliteia ismi), Tetrapolis (Lykia'daki Kibyra Tetrapolis'i), Pentapolis (Phrygia'da bir bölge ismi), Heksapolis (Karia'da bir territoryumun ismi) gibi.[82] Büyük bir olasılıkla Oktapolis de bir bölgenin ve bir sympoliteianın ismidir.

Ptolemaios tarafından, Lykia'nın iç bölgesinde ve Kragos Dağı eteklerinde yer alan kentler arasında gösterilen[83] Oktapolis, Stadiasmus Patarensis'de bir sympoliteiayı belirtmektedir (εἰς Λύρνας τῆς 'Οκταπόλεως). Oktapolis ismi, Kızılkaya'da bulunan iki mezar yazıtında geçmektedir.[84] Kızılkaya'nın 9 km doğusunda, bugünkü İthisar'da bulunan Hippukome'de ele geçen bir dekrette, Loanda tanrılarının kutsal alanına bir stel dikilmesi emredilmekte ve Hippukome'de bulunan, Oktapolis'in ortak hamamının kurucularının isimleri geçmektedir.[85]

---

[71] Kalynda'nın Kozpınar'da lokalize edilmesi ve Kozpınar'daki yerleşim yeri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Arkwright, Frontier, s. 97; Ross, South–eastern Caria, s. 66 vd.

[72] ATL I, 314–315.

[73] Marek, Epigrafik Araştırmalar, s. 90 vd.

[74] Herodotos I 172.

[75] Polybios XXX 16, 17.

[76] Strabon 14, 2, 2.

[77] Head, HN^2, s. 695.

[78] Plinius, Naturalis historia V 103.

[79] Stephanos Byzantios 350 (Κάλυνδα, πόλις Καρίας); Zgusta, Ortsnamen, s. 215.

[80] Ptolemaios V 3, 2 (II 839 Müller).

[81] TAM II/3 905 XVII C.

[82] Hild, Oktapolis, s. 151 vd.

[83] Ptolemaios V 3, 3 (II 843 Müller).

[84] TAM II/1 164–165.

[85] TAM II/1 168.

Bu kurucular sadece Hippukomeli değildir. Kurucular arasında Sestos, Pallene, Kastanna, Lyrnai ve Myndos'lu olan kişilerin isimleri de bulunmaktadır. Buna göre, bu kentler büyük bir olasılıkla Oktapolis'e de üye olan kentler olmalıdır.[86] Bunların yanında, stelin dikili olduğu Loanda kenti de Oktapolis'e üye olmalıydı. Dolayısıyla Oktapolis'e üye olan yedi kent tanınmaktadır: Hippukome, Sestos, Pallene, Kastanna, Lyrnai, Loanda ve Myndos. Ayrıca, Stadiasmus Patarensis sayesinde Lyrnai'ın Oktapolis'in territorymu içinde olduğu kesinlik kazanmaktadır. Stadiasmus Patarensis'de, Kalynda'dan çıkan yol Lyrnai üzerinden Hippukome'ye, oradan da Symbra'ya devam etmektedir. Stadiasmus Patarensis'de Hippukome ile Kadyanda arasında verilen Symbra'nın Oktapolis'in territoriumu içinde yer alan sekizinci kent olabileceği düşünülmektedir.[87]

Sonuç olarak Oktapolis içinde yer alan kentler şunlardır: Lyrnai, Hippukome, Kastanna, Loanda, Myndos, Pallene, Sestos ve Symbra.

Lyrnai (Λύρναι, Λόρναια)

Stadiasmus Patarensis'de, Kalynda ile Hippukome arasında verilen Lyrnai kenti Kallimache'nin kuzeybatısında, Oktapolis içinde yer alan bugünkü Kızılkaya'da[88] yer almaktadır. Stadiasmus Patarensis'de Lyrnai'ın Oktapolis'in teritoryumunda yer aldığı açıkça belirtilmiştir (εἰς Λύρνας τῆς Ὀκταπόλεως). Hippukome'de bulunan bir dekrette Lyrnailı vatandaşların da isimleri geçmektedir. Lyrnai adının Notitiae Episcopatum'da Lornaia olarak geçtiği ve varlığını bu isim altında 10. yüzyıldan 12. yüzyıla kadar, eyaletin piskoposluk merkezi olarak sürdürdüğü bilinmektedir.[89]

Hippukome (Ἱππουκώμη)

Stadiasmus Patarensis'de Kalynda ile Kadyanda arasında yer alan bir istasyon olarak verilen, Stephanos Byzantios'da ise Lykia'nın bir köyü olarak gösterilen (Ἵππου κώμη, Λυκίας κώμη ... οἱ οἰκοῦντες Ἱπποκωμῖται)[90] Hippukome, Telmessos'un kuzeybatısında yer alan ve günümüze kadar antik isminin anlamını yitirmeden korumuş olan bugünkü İtasarı/Atasarı'na lokalize edilmektedir. Kentten ele geçen ve İ. Ö. 1. yy.'a tarihlendirilen bir yazıtta Bule ve Demos'un aldığı bir karar metni ile kentte inşa edilen bir hamama bağışta bulunanların isimleri ve bunların ethnikonları geçmektedir.[91] Bunlar Καστανν(ε)ύς, Μυνδεύς, Παλληνεύς ve Σήστιος ethnikonları olup, Hippokoume civarında Kastanna, Myndos, Pallene ve Sestos isimli yerleşimlere işaret etmektedir. Söz konusu hamama bağış yapan kimselerin isimlerini taşıyan stelin εἰς τὸ ἱερὸν τῶν θεών Λοανδεων dikilmesi öngörülmüştür. Adı geçen kutsal Loanda mevkiinin de keza Hippukome yakınında aranması gerekir.

---

[86] Krş. Hild, Oktapolis s. 151 vd.; Ross, South–eastern Caria, s. 85.

[87] Hild, Oktapolis, s. 151 vd.

[88] Kızılkaya'daki kalıntılar hakkında bkz. Arkwright, Frontier, s. 98; Ross, South–eastern Caria, s. 85.

[89] Darrouzès, Notitiae 7, 352; 9, 234; 10, 283; 13, 287.

[90] Stephanos Byzantios 336.

[91] TAM II/1 168.

Oktapolis Bölgesi'nin bulunduğu Fethiye Körfezi'nin kuzeybatısına düşen alan birçoğu önemsiz olan çok sayıda antik yerleşime sahiptir.[92] Bunlardan sadece birkaç tanesinin antik isimleri belirlenebilmiştir. Bu bölgede yer alan yerleşimlerin sayısı 8'den fazla olduğu için hangileri bu 8 kentin arasındadır tam olarak belirlenememektedir. TAVO, Hippukome yakınlarında bulunan Delikkaya, Çukurhisar, Emirtaşı, Asartepe, Dikili ve Karacaören mevkilerinde kalıntılar olduğuna işaret etmektedir.[93] Bu bölgede yapılacak araştırmalarla Oktapolis'e dahil olup da yerleri bilinmeyen kentlerin lokalizasyonunu yapmak mümkün olacaktır.

Symbra (Σύμβρα)

Stadiasmus Patarensis'de, Hippukome ile Kadyanda arasında verilen Symbra kenti yine Stadiasmus Patarensis'e göre Hippukome'den 128 stadia (24 km), Kadyanda'dan ise 72 stadia (13,5 km) uzaklıkta bulunmaktadır. Stadiasmus Patarensis'in verdiği bu uzaklıklara göre kentin olası yerini belirlemek mümkün olmaktadır. TAVO'da bu iki kent arasında, Nif Köy olarak bilinen yerde bir ören yeri verilmektedir. TAVO'nun, Telandros isimli bir kent olabileceğini soru işareti ile gösterdiği bu ören yerinin konumu, Stadiasmus Patarensis'in vermiş olduğu güzergaha ve uzaklıklara çok uymaktadır. Ptolemaios tarafından Lykia'nın iç bölgesinde, Kragos Dağı eteklerinde, Kydna ile Oktapolis arasında gösterilen[94] Symbra'nın da Oktapolis içinde yer alan kentlerden birisi olduğu düşünülmektedir.[95] Diğer pek çok Lykia kenti gibi, İ. S. 141 depreminden sonra Opramoas'dan yardım gören[96] Symbra, Lykialı Kapiton tarafından Phrygia Bölgesi'nde yer alan bir kale olarak gösterilmiştir.[97]

---

92 Fethiye Körfezi'nin kuzeyine düşen yerleşim yerleri ve Oktapolis hakkında bkz. Roos, South–eastern Caria, s. 85 vd.

93 Bkz. TAVO B V 15.

94 Ptolemaios V 3, 3 (II 843 Müller).

95 Hild, Oktapolis, s. 151 vd.

96 TAM II/3 905 XIX C.

97 FGrHist 750; Stephanos Byzantios 591.